

POLICY BRIEF

PERSPECTIVELE DE REFORMARE A SECTORULUI DE TELECOMUNICAȚII ÎN REPUBLICA MOLDOVA în contextul negocierii creării Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător între Republica Moldova și Uniunea Europeană

Autorii: Ion Coșuleanu, Ludmila Ieșeanu, Liubomir Chiriac, Cornel Vintilă, Andrei Crigan, Andrei Chițanu

Moldova negociază Acordul de Asociere cu UE și abordează problema creării Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător

Republica Moldova face pași concreți pentru apropierea de Uniunea Europeană, negociind Acordul de asociere (la 17 februarie 2011, fiind convenite 22 din 28 de articole) și pregătindu-se de negocierea privind crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) prin aprobarea în decembrie 2010 unui Plan de Acțiuni¹. Consiliul Uniunii Europene a invitat Comisia UE să pregătească directiva pentru ca zona de liber schimb să fie parte integrantă a Acordului de Asociere². Negocierea și implementarea ZLSAC implică costuri care vor trebui suportate. De exemplu, pentru Georgia costurile de implementare a acquis-ului comunitar ca precondiție a unui asemenea ALSAC se estimează la 5% din PIB-ul din 2009 (2455.2 milioane USD) a țării³, iar implementarea lui peste 10, 20 de ani va costa doar 2%, depinzând de rata anuală de creștere economică. De aceea, pentru negocierii ZLSAC din partea Republicii Moldova este important să fie prevăzută *implementarea graduală, fezabilă din punct de vedere economic, a acquis-ului.*

Uniunea Europeană sprijină intens sectorul TIC ca motor al dezvoltării economice

Tehnologia Informației și Comunicațiilor și sectorul telecomunicațiilor joacă un rol important în UE. Sectorul TIC generează în mod direct 5% din PIB-ul european și are o valoare de piață de 660 de miliarde EUR anual, având însă, o contribuție mult mai mare la creșterea globală a productivității (20% provenind direct din sectorul TIC și 30% din investițiile în TIC)⁴. Indicatorii de utilizare a Internetului de bandă largă a crescut în toate statele UE, ajungând la media UE 27 în 2009 de 23.6% de linii de acces la puncte fixe⁵. Internetul și TIC pătrund practic în toate procesele tehnologice contribuind la ridicarea productivității, la

¹ Hotărârea Guvernului Nr. 1125 din 14.12.2010 "Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Republicii Moldova privind implementarea Recomandărilor Comisiei Europene pentru instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană".

² Conclusions on the Republic of Moldova 3041st FOREIGN AFFAIRS Council meeting Luxembourg, 25 October 2010

³ An Appraisal Of The EU's Trade Policy Towards Its Eastern Neighbours: The Case Of Georgia. Patrick Messerlin, Michael Emerson, Gia Jandieri, Alexandre Le Vernoy Groupe, D'conomie Mondiale Sciences Po, Paris Centre For European Policy Studies Brussels, p.9

⁴ O Agendă digitală pentru Europa

⁵ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsiir150&plugin=1>

redresarea economică și ieșirea mai robustă din criză. Recuperarea în baza TIC și inovării creează posibilitatea de a restructura economia spre un viitor mai durabil, prin reducerea impactului activității umane asupra mediului, creșterii eficienței energetice și prin crearea unei societăți mai inclusive. Este recunoscută necesitatea investițiilor masive în continuare pentru crearea magistrelor informaționale. *Realizările Uniunii Europene în domeniu sugerează pentru Moldova alinierea la politicile și reglementările comunității pentru a ne apropia de indicatorii relevanți, atinși de țările europene.*

Cadrul de politici din Moldova în domeniul TIC urmează tendințele UE, dar este încă incomplet

Cadrul de politici în Republica Moldova în domeniul TIC a urmat tendințele europene în restructurarea sectorului și alinierea la practica internațională, trecând câteva etape de restructurare: i) separarea funcțiilor de politici de cele de operare, ii) separarea funcțiilor de politici de cele de reglementare cu stabilirea autorității de reglementare, și iii) liberalizarea totală cu introducerea competiției. Strategia națională ”Moldova Electronică” a fost realizată doar parțial datorită lipsei finanțării și coordonării insuficiente. Strategia dezvoltării domeniului telecomunicațiilor aprobată în 2004 nu mai este actuală și este necesar de a fi revăzută. În noua strategie ar trebui să se regăsească implementarea viziunilor strategice ale Guvernului cel puțin privind:

- *Mecanismele de implementare a Acquis-ului comunitar referitor la domeniul comunicațiilor electronice, inclusiv prin modificarea respectivă a legislației;*
- *Obiectivele sectoriale și indicatorii relevanți;*
- *Obiectivele Guvernului privind privatizarea/restructurarea Moldtelecom;*
- *Mecanismele de asigurare a funcționalității instituțiilor, care asigură competiția pe piață (politici, reglementări, justiție, etc);*
- *Gestionarea eficientă și efectivă a spectrului de frecvențe;*
- *Serviciul universal revăzut (pachete, mecanisme de realizare).*

Foia de parcurs privind e-transformarea ca platformă de dezvoltare în bază de inovație, cunoaștere și tehnologie, pusă în sarcina Centrului de e-guvernare, ar putea include o mare parte din prevederile strategice pentru dezvoltarea sectorului.

Cadrul legal și reglementar din Moldova este parțial ajustat la cel al UE, dar, pe lângă lacunele existente, implementarea legislației și reglementărilor lasă de dorit

Legea comunicațiilor electronice din 2007 este într-o mare măsură armonizată cu reglementările UE 2002, iar ANRCETI a elaborat un pachet complex de reglementări ale domeniului. Regimul de autorizare generală implementat din 2008, care prevede procedura de notificare pentru a începe activitatea în domeniul de comunicații electronice simplifică substanțial intrarea în piață. Legea cu privire la semnătura digitală și documentul electronic din 2004 este în proces de revizie și ajustare deplină la prevederile Directivei 1999/93/EC pentru a simplifica accesul la serviciile on-line.

Accesul la bucla locală și infrastructura asociată rămâne a fi una din barierele în procesul asigurării competiției pe piață.

Nu este implementată încă portabilitatea numerelor, selectarea și pre-selectarea furnizorilor, furnizarea serviciului universal, numărul unic de urgență 112.

Transpunerea Acquis-ului în legislația națională presupune *modificarea câtorva legi, cum ar fi: Legea comunicațiilor electronice, Legea cu privire la protecția datelor cu caracter personal, Legea privind semnătura digitală și documentului electronic, alte legi relevante, precum și modificarea/elaborarea regulamentelor respective în vederea corespunderii lor cu pachetul de Directive CE 2002 modificat prin Directiva 2009/136/CE și Directiva 2009/140/CE.*

Autoritatea de Reglementare este în revenire, dar are nevoie de mai multă independență

Mecanismul existent de formare și administrare a bugetului ANRCETI asigură independența financiară. Procedura de anulare sau modificare a deciziilor și reglementărilor ANRCETI asigură un nivel satisfăcător al independenței ANRCETI. Totuși, mai persistă pericolul traficului de influență, atât din partea structurilor de stat, cât și din partea operatorilor.

Pentru a asigura un grad mai înalt de independență este necesar de a *modifica modul de numire și demitere a membrilor Consiliului prin numirea și demiterea lor de către Parlament (prin modificarea Legii Comunicațiilor Electronice)*.

Procedura de consultare cu Guvernul a tarifelor pentru serviciile publice de comunicații electronice furnizate utilizatorilor finali de către furnizorii cu putere semnificativă pe piața de telefonie fixă înainte de aprobarea lor de către ANRCETI face imposibilă aprobarea lor, *deci această prevedere trebuie exclusă*.

Nerespectarea imparțialității de către sistemul de justiție în examinarea litigiilor din domeniu slăbește credibilitatea și prestigiul regulatorului, iar pentru a îmbunătăți nivelul de competență a instanțelor de judecată în procesele ce țin de domeniul comunicațiilor electronice și tehnologia informației *ar trebui să fie utilizate serviciile de consultanță a experților independenți din domeniu*.

Implicarea frecventă a autorităților statului în activitatea operațională a Moldtelecom - ului creează conflicte de interese care se manifestă în rezultatul și datorită rolului dublu al Statului în asigurarea dezvoltării sectorului și susținerii concurenței libere și echitabile pe de o parte, și rolului său în protecția intereselor întreprinderilor de stat, care asigură venituri la buget, pe de altă parte. *Această situație trebuie să fie schimbată prin documentul de politici - Strategia de dezvoltare a sectorului comunicațiilor electronice - și prevăzută în legislația privind dirijarea proprietății statului*.

Criza economică a afectat, dar în mod ne semnificativ sectorul TIC din Moldova, el se dezvoltă în ritm susținut, dar rămâne cu mult în urma țărilor UE

Sectorul TIC la nivel mondial și european a fost afectat de criza mondială, însă, într-o măsură mai mică decât alte sectoare ale economiei, datorită lecțiilor însușite în timpul crizei din sector din anii 2000. În Moldova, sectorul TIC a fost de asemenea afectat, dar mai ușor decât în țările Uniunii Europene. Valoarea pieței de comunicații electronice în 2009, pentru prima dată în ultimii zece ani, a înregistrat o scădere ușoară de 1,8%, însă, în același timp serviciile de acces la Internet și transmisiuni date au crescut în volum cu mai mult de 50%, numărul abonaților telecomunicațiilor mobile a crescut cu 9% în 2010. Numărul abonaților cu conexiune de bandă largă a crescut cu aproape 50% doar într-un singur an, pe când rata de penetrare a abonaților la internet a ajuns la 14%, comparativ cu 10,2% la sfârșitul anului 2009, iar cea a utilizatorilor Internetului la 38%.⁶ Din această perspectivă, Moldova a fost una din țările cu cea mai mare rată de creștere în Europa.

Deși rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet în bandă largă la puncte fixe a ajuns în 2010 la 7,55%, acest indicator este mult sub media de 23,5% înregistrată în țările din Uniunea Europeană.

Analiza țărilor cu un indice înalt de dezvoltare IPE (indicele de pregătire electronică) și a indicelui global al competitivității (IGC) demonstrează o corelare strânsă între gradul de competitivitate și gradul de pregătire electronică. Primele cinci state ale lumii în topul celor mai competitive țări au și cel mai înalt grad de pregătire electronică. Urmare a eforturilor considerabile depuse în dezvoltarea și consolidarea sectorului TIC, sub impactul unor fluxuri

⁶ Fișele de raportare a cetățenilor, Studiu sociologic de Magenta și IPP realizat cu suportul Băncii Mondiale, Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională și PNUD Moldova, 2010

masive de investiții TIC, aceste țări au reușit să atingă cele mai înalte nivelele de dezvoltare, *de aceea sunt necesare măsuri hotărâte pentru a impulsiona dezvoltarea lor în Moldova. Eforturile Guvernului din ultima perioadă, care a inițiat Proiectul e-Transformare, finanțat din creditul Băncii Mondiale de cca 20 mln USD se așteaptă să schimbe radical situația utilizând experiența celor mai avansate țări în acest domeniu cum ar fi Singapore (în baza Memorandului Guvernului RM cu IDA Singapore) și Estonia, cu care se realizează un proiect de asistență pentru Moldova.* Guvernul va trebui să determine prioritățile în acest domeniu pentru a obține rezultate imediate dar și de termen lung, care ar facilita exportul de servicii.

Rolul Moldtelecom în piață s-a diminuat, dar rămâne unul din factorii cheie ai pieței

Rolul Moldtelecom s-a modificat esențial în ultimii ani față de rolul la momentul creării companiei, când acest operator era unicul prestator de servicii telefonice în țară, acum cedând întâietatea operatorilor de telefonie mobilă. Este evident că Moldtelecom continuă să mențină o poziție dominantă pe câteva piețe principale, și în primul rând, a serviciilor de infrastructură și a vânzării serviciilor de telefonie fixă cu amănuntul. De facto, comportamentul Moldtelecom distorsionează piața telefoniei fixe și a competiției în piața Internetului pe parcursul a mai multor ani. Conflictul de interese între dublul rol al statului ca proprietar și ca regulator conduce la influența negativă asupra nivelului competiției. Accesul limitat la infrastructura asociată (canalizare, piloni, clădiri) a Moldtelecom-ului de către concurenții săi constituie o piedică semnificativă în dezvoltarea unei concurențe sănătoase.

Având în vedere aceasta, este necesar *ca Guvernul să întreprindă măsuri adecvate de ordin politic/ juridic/ reglementar, cu obiectivul de minimalizare a probabilității aplicării practicilor anti-competitive de către Moldtelecom.*

ANRCETI a întreprins acțiuni de analiză a câtorva piețe (6), dar încă nu a nominalizat SA Moldtelecom ca operator cu situație dominantă pe piață pentru a-i putea aplica remedii regulatorii relevante. Amânarea rebalansării tarifelor de către Moldtelecom anunțată din 1 martie 2011 constituie un exemplu elocvent de influență politică.

Cea mai eficientă soluție pentru această problemă, reieșind din practica mondială, ar fi privatizarea operatorului istoric, însă cele 4 proiecte de privatizare și 2 încercări nereușite, dar și criza economică, suprapusă cu instabilitatea politică din țară conduc la concluzia, că privatizarea ține de o perspectivă mai îndepărtată.

Cercetările de ultimă oră arată că beneficiile în rezultatul competiției susținute de o autoritate de reglementare puternică prevalează asupra beneficiilor legate de privatizare, dar pentru ca aceasta să fie valabil și pentru Moldova, este necesară atitudinea echidistantă față de proprietate.

În această situație, *restructurarea, eficientizarea și re poziționarea pe piață a operatorului istoric în condițiile unei reglementări eficiente este absolut necesară.*

Restructurarea și eficientizarea Moldtelecom este o condiție iminentă, dar trebuie ales modelul potrivit

Există o multitudine de modele de restructurare a operatorilor istorici, de la revederea comportamentului până la separare funcțională/ operațională sau structurală. Dar, oricare ar fi modelul ales pentru reorganizare (chiar cu intenția ca ulterior, la un timp favorabil să fie realizată privatizarea), trebuie să se țină cont de recomandările Ghidului OECD⁷ și să fie găsit un echilibru între responsabilitatea statului, pentru exercitarea activă a funcțiilor sale de proprietate, cum ar fi nominalizarea și alegerea consiliului, și în același timp, abținându-se de la aplicarea interferențelor politice necuvenite în conducerea societății. O altă provocare importantă este să se asigure că există un câmp de joc echitabil în piețele, în care companiile

⁷ OECD Guidelines On Corporate Governance Of State-Owned Enterprises – 4 ISBN 92-64-00942-6 – © OECD 2005

private pot concura cu compania de stat și în care statul nu denaturează concurența prin reglementare sau prin competențele de supraveghere.

Alegerea modelului de restructurare și soluționare a problemelor de competiție loială depinde de scopurile pe care le urmăresc guvernele.

Pot fi aplicate următoarele modele:

Asumarea benevolă de către Moldtelecom (rămânând în continuare integrat pe verticală) a unor *Angajamente obligatorii* pentru un comportament corect în asigurarea competiției loiale cu obiective de performanță monitorizate prin indicatori de o unitate de supraveghere special creată cu includerea reprezentanților operatorilor alternativi;

Scopurile urmărite de Guvern pentru restructurare pot fi, de exemplu, următoarele:

- Eficientizarea operatorului istoric fără separare funcțională/operațională sau structurală, cu întărirea poziției pe piață în condiții de competiție corectă pentru pregătire de privatizare, în scopul obținerii unui preț ridicat la privatizare și privatizarea într-un termen rezonabil;
- Îmbunătățirea calității serviciilor în domeniul comunicațiilor, creșterea numărului de locuri de muncă și lărgirea bazei de impozitare prin crearea unui mediu concurențial atractiv. Acestea se vor realiza prin separarea funcțională/operațională a companiei Moldtelecom. În rezultat, datorită condițiilor mai favorabile create, se poate prognoza o dezvoltare mai accelerată a sectorului, datorită concurenței și flexibilității operatorilor alternativi, dar și a unităților respective ale Moldtelecom-ului de a reacționa rapid la necesitățile clienților.

Alegerea finală a modelului concret de restructurare trebuie să fie făcută în rezultatul unui studiu diagnostic aprofundat, prin compararea costurilor asociate acțiunilor de restructurare.

Partajarea infrastructurii - o soluție pentru investiții în rețelele de acces de generație nouă

Economicul dezvoltării rețelelor de fibră optică FTTx arată că nu este fezabilă replicarea multiplă a rețelei de acces pentru a asigura o concurență efectivă. În caz de (teoretic) o multiplicare, ca regulă, doar unul sau, în cazuri rare, doi operatori în plus față de primul sosit pot să investească profitabil în infrastructura rețelelor de acces de generație nouă (NGA). În orice caz, desfășurarea rețelelor mai multor operatori de infrastructură NGA este neprofitabilă și este limitată, în special la zonele dens populate.

Ca urmare, recomandarea de politici pentru Moldova ar fi *crearea condițiilor pentru partajarea echitabilă a infrastructurii de fibră nou create, atât în privința investițiilor, cât și accesului la această infrastructură.*

Interconectarea dintre rețele trebuie să fie facilitată la orice punct fezabil, într-un mod non-discriminatoriu și rapid, iar serviciile de interconectare trebuie să fie furnizate conform tarifelor orientate la costuri, prin aplicarea metodologiilor acceptate la nivel internațional, precum este LRIC (Cost mediu incremental pe termen lung).

Este necesar de asigurat în continuare accesul necondiționat la bucla locală (LLU) și accesul *en-gros* în bandă largă și la bucla de cupru, și așa-numitul acces Bitstream.

Eforturile autorităților statului trebuie concentrate la asigurarea condițiilor de competiție loială, în care să fie motivate investițiile și dezvoltarea.

Privatizarea Moldtelecom ține de o perspectivă în termen mediu

În general privatizarea operatorului tradițional conduce la rezultate benefice pentru operator, pentru sector și întreaga economie (cu unele excepții). În Moldova au fost pregătite cel puțin 4 proiecte de privatizare a operatorului istoric Moldtelecom, care prevedeau în diferite variante i) capitalizarea și dezvoltarea întreprinderii ii) vânzarea acțiunilor și stabilirea scopurilor de dezvoltare, cu acordarea unui termen de exclusivitate. Cele 2 încercări de

privatizare (1996-1997 și 2002) au eșuat, în primul rând din cauza că politicul, de fiecare dată, a influențat mai mult negativ decât pozitiv procesul. Eșecul ultimei încercări de privatizare a fost condiționat, în cea mai mare parte, de alegerea nereușită a momentului privatizării, în perioada de criză mondială profundă a sectorului.

Criza financiară mondială de azi și criza politică persistentă în ultimii ani în Republica Moldova ne face să presupunem că abordarea problemei privatizării Moldtelecom în termen scurt nu este fezabilă.

Totuși, piața internațională are semne de învioreare a privatizărilor în telecomunicații (Serbia, Albania, Kosovo) și dacă Guvernul va decide să privatizeze Moldtelecom, atunci trebuie de ținut cont de următoarele:

1. Nu există o soluție universală de privatizare, aplicabilă pentru toate cazurile. Soluția concretă depinde de scopurile guvernului, cadrul de reglementare, nivelul de dezvoltare a pieții de capital, etc.
2. Metodele de privatizare din cel de al doilea val de privatizare, după anul 2000, arată că oferta secundară de acțiuni în tranșe a prevalat în privatizări.
3. Pentru Moldtelecom cea mai potrivită metodă de privatizare la moment, pare a fi listarea la bursa de valori prin formarea ofertei inițiale și ajustarea companiei la rigorile bursei de valori.
4. Tendințele moderne în privatizare arată că statele își păstrează o cotă parte din acțiuni pentru a nu pierde controlul asupra infrastructurii de importanță națională.
5. Obiectivele Guvernului pentru privatizare ar putea fi, de exemplu : i) Completarea bugetului, ii) Îmbunătățirea nivelului competiției, iii) Aducerea noilor tehnologii și accelerarea dezvoltării.
6. Cele mai bune rezultate ale privatizării s-au conturat atunci, când aceasta a fost efectuată în competiție cu o reglementare corectă.
7. Efectele mai puțin plăcute ale privatizării: scăderea numărului locurilor de muncă, disponibilizarea personalului, creșterea tarifelor pentru utilizatorii finali, la prima etapă.

Decizia finală asupra modului de reorganizare, restructurare, cât și re poziționare strategică sau privatizare poate fi luată după anunțarea poziției Guvernului și efectuării unui studiu aprofundat comparativ asupra rezultatelor posibile în urma aplicării diferitor modele.

Implementarea Serviciului Universal este încă incertă

De facto Moldtelecom acum susține de unul singur o parte din serviciul universal. Cu toate că Legea Comunicațiilor Electronice conține prevederi referitor la Serviciul Universal (SU), nu există încă o certitudine referitor la programul serviciului universal și termenele de implementare a fondului serviciului universal. Actorii din piață nu au o viziune comună asupra realizării acestora, iar majoritatea consideră că obligația de contribuție la Fondul Serviciului Universal (FSU) va pune presiune suplimentară asupra companiilor și va deveni un mecanism de subsidiere a unei companii ineficiente. Reieșind din realitățile din piața telecomunicațiilor din Moldova se poate afirma că:

- a) Accesul la serviciile telefonice nu mai este o problemă pentru orice localitate din Republica Moldova, datorită acoperirii a 98% din teritoriu cu servicii mobile.

- b) Mecanismele alternative de realizare a SU par a fi mai acceptate de către actorii de pe piață (cum ar fi investițiile în propria rețea).
- c) Crearea ZLSAC și liberalizarea SU nu va conduce la costuri suplimentare în comparație cu cele care ar fi fost suportate fără acest acord, deoarece abordarea și obiectivele rămân aceleași cu, sau fără Acord.
- d) Este posibil ca rebalansarea tarifelor să înlesnească implementarea SU în competiție deschisă și corectă, și costurile acestor servicii se vor diminua datorită competiției.
- e) Se poate presupune că în termen mediu și lung beneficiile liberalizării SU, vor prevala asupra costurilor, și Moldova va avea șanse să atingă obiectivele asumate privind apropierea indicatorilor domeniului de cei ai Uniunii Europene.
- f) Majoritatea țărilor europene nu includ accesul la internet în bandă largă în definiția Serviciului Universal, deși așa țări precum Irlanda, Finlanda, Elveția și Spania, recent, au inclus aceste cerințe în pachetul Serviciului Universal. Pentru Moldova acesta ar fi un obiectiv pe termen mediu.

Efectele creării ZLSAC pentru sector în termen lung vor fi pozitive, dar trebuie luate măsuri de diminuare a unor efecte negative la prima etapă

Realizarea prevederilor Acordului de Asociere care include armonizarea legislației și reglementărilor cu *Acquis-ul comunitar* conduce la presupunerea că la momentul creării ZLSAC nu vor fi necesare costuri suplimentare, deoarece procesul de armonizare a legislației pentru sector va fi finalizat.

Studiile privind efectele creării zonelor de liber schimb (Zamfirescu) au arătat că în termen scurt liberalizarea schimburilor comerciale a fost mai degrabă nefavorabilă țărilor candidate.

În termen mediu și lung, integrarea economică asigură beneficii pentru toate țările participante, indiferent de nivelul de dezvoltare, deoarece oferă fiecărei țări posibilitatea de a se specializa în producția și exportul acelor produse/servicii, pentru care înregistrează un avantaj comparativ. Oponenții acestei teorii aduc argumente empirice că integrarea unor țări cu nivele diferite de dezvoltare favorizează, de fapt, tot țările dezvoltate, care își atrag cea mai mare parte a beneficiilor.

Studiile econometrice efectuate pentru Moldova⁸ arată că pentru serviciile de comunicații volumul producției va crește cu 4.9%, importul va scădea cu 6.4%, exportul cu 7.2%, iar necesitatea forței de muncă va descrește cu 11%. În același timp, pentru serviciile de computere și cele legate de ele, volumul producției va crește cu 17.4%, importul va crește cu 22.4%, exportul cu 0.9%, iar necesitatea forței de muncă va crește cu 16.6%.

Acceptând rezultatele acestor modelări, se impun următoarele recomandări pentru politicile sectoriale în vederea diminuării efectelor negative:

- *Planificarea de către Ministerul Educației a diminuării pregătirii specialiștilor pentru ramura telecomunicațiilor și a sporirii numărului specialiștilor în calculatoare și activități conexe.*
- *Deschiderea cursurilor de re-profilare a specialiștilor care vor fi eliberați din ramura comunicațiilor.*

Acest studiu a fost elaborat de către I.M. Business Intelligent Services S.R.L. la inițiativa și cu susținerea financiară a Fundației Soros-Moldova. Opiniile expuse în acest studiu aparțin în exclusivitate autorilor și nu reflectă neapărat poziția instituției finanțatoare.

⁸ Feasibility, Impact And Implications Of A Free Trade Area Between The European Union And The Republic Of Moldova ITAQA, September 2009